

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ДИДУР НАТАЛІЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК 378.011.3 – 051 : 373.3] :316.61 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Чернігів – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
МАТВІЄНКО Олена Валеріївна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри педагогіки
та методики початкового навчання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ЖЕЛАНОВА Вікторія В'ячеславівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
професор кафедри теорії та історії педагогіки;

кандидат педагогічних наук
ГОРДУЗ Наталія Олександрівна,
Закарпатський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
завідувач кабінету методики дошкільної та
початкової освіти.

Захист дисертації відбудеться 25 січня 2019 року об 11.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.053.02 в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка за адресою: 14000, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка за адресою: 14000, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53.

Автореферат розісланий 24 грудня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Гаркуша

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Інтеграція та глобалізація соціально-економічних і соціокультурних процесів, що відбуваються у світі й мають вплив на перспективи розвитку вітчизняної освіти, потребують глибокого переосмислення й докорінного оновлення системи професійної підготовки нової генерації вчительських кадрів.

Концептуальні положення щодо професійної підготовки майбутніх фахівців визначено в таких нормативно-правових документах: Законах України «Про освіту» (2017) та «Про вищу освіту» (2014), «Про затвердження національної рамки кваліфікацій» (2011), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Державному стандарті початкової освіти (2018), Концепції Нової української школи (2017), якими передбачено підготовку компетентних фахівців, які зможуть витримати конкуренцію на ринку праці та досягти високих професійних результатів.

Дослідженню проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти надавалося значної уваги в педагогічній теорії, зокрема, таким її аспектам, як: філософія сучасної освіти (В. Андрущенко, В. Бондар, В. Кремень, В. Огнев'юк); теоретичні й методологічні основи компетентнісного підходу (Н. Бібік, О. Дубасенюк, В. Лозова, С. Сисоєва, О. Савченко, О. Пометун, Л. Хоружа); впровадження нових педагогічних технологій у процес підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти (В. Желанова, О. Комар, О. Матвієнко, С. Стрілець); практичній підготовці майбутніх учителів початкової школи в Україні та за кордоном (У. Кіреєва, О. Лавриненко, В. Смorchкова); особливостям підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховної роботи (О. Кучерявий); проблемам формування дослідницьких і діагностичних умінь учителів початкової школи (С. Балашова, А. Григор'єв, Л. Коржова, С. Мартиненко, О. Мельник); розвитку професійної активності вчителів початкової школи (О. Кіліченко, Л. Онищук, М. Марусинець). До проблеми визначення сутності поняття соціокультурної компетентності звертаються у своїх наукових розвідках Н. Білоцерківська, О. Бірюк, Н. Гордуз, Р. Гришкова, І. Закір'янова, М. Писанко, С. Шехавцова.

Водночас теоретичний аналіз наукових досліджень дав підстави стверджувати, що проблема формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки не стала предметом окремого наукового дослідження як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Дослідження практичної діяльності сучасних педагогічних закладів вищої освіти переконує в існуванні низки суперечностей між: сучасними вимогами МОН України до вчителя Нової української школи та неналежною увагою науковців до процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності в умовах Нової української школи; соціальною потребою вчителя, здатного ефективно взаємодіяти з

представниками інших культур на всіх рівнях міжкультурної комунікації, та готовністю майбутнього вчителя початкової школи до реалізації соціокультурного діалогу; потребою формування соціокультурної складової професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи та несформованістю змістово-методичного забезпечення її реалізації в умовах педагогічних закладів вищої освіти.

Отже, актуальність, недостатня теоретична й методична розробленість проблеми зумовили вибір теми дослідження: «Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає тематичному плану наукових досліджень кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка й становить частину наукового напрямку «Теоретичні та методичні засади формування інноваційної культури майбутнього педагога професійної освіти» (№ 0115U003978).

Тема дослідження затверджена Вченою радою Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (протокол № 9 від 30 березня 2016 р.) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26 квітня 2016 року).

Мета і завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки в умовах закладу вищої освіти.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми формування соціокультурної компетентності майбутнього вчителя початкової школи у теорії й практиці та окреслити напрями, що потребують подальшого наукового обґрунтування.

2. Обґрунтувати понятійно-категоріальний апарат дослідження.

3. Визначити компоненти, критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

4. Розробити організаційно-педагогічну модель формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки.

5. Експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки в закладах вищої освіти.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань і перевірки вихідних положень дослідження було використано теоретичні і емпіричні методи:

– *теоретичні: системний аналіз* педагогічної, психологічної, філософської літератури, з метою дослідження стану проблеми та теоретичних засад формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки; *порівняння* з метою теоретичного обґрунтування структури соціокультурної компетентності; *зіставлення* – для порівняння різних поглядів учених та уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження; *синтезу, індукції та дедукції, класифікації та узагальнення* – для визначення та обґрунтування компонентів, критеріїв, показників і рівнів соціокультурної компетентності, принципів та закономірностей її формування; *моделювання та проектування* – для обґрунтування змісту організаційно-педагогічної моделі формування соціокультурної компетентності у процесі фахової підготовки; *систематизації* – з метою виявити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови, в яких здійснюється формування соціокультурної компетентності;

– *емпіричні: спостереження, анкетування, інтерв'ю, бесіда, тестування* – для з'ясування рівня сформованості соціокультурної компетентності; *педагогічного експерименту* – з метою перевірки ефективності організаційно-педагогічної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки;

– *методи математичної статистики* – для обробки отриманих даних, кількісного та якісного аналізу результатів дослідно-експериментальної роботи.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

– *вперше* розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність організаційно-педагогічної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки; *виявлено* педагогічні умови формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки; *виокремлено* структурні компоненти соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи (аксіологічний, когнітивний, комунікативний, прогностичний); *обґрунтовано* критерії, показники, рівні сформованості соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки;

– *удосконалено* сутність поняття «соціокультурна компетентність майбутніх учителів початкової школи»; *охарактеризовано* принципи формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки, а саме: гуманізм, культуровідповідність, ситуативність, створення толерантної атмосфери під час педагогічного процесу,

діалогічність, тематична різноманітність змісту навчального матеріалу, інтерактивність, інтегративність, полікультурність;

– *подальшого розвитку набули*: методика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у педагогічних закладах вищої освіти для Нової української школи; зміст, форми і методи організації навчальної, самостійної, індивідуальної роботи, спрямованої на формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки; діагностичні методики оцінки стану сформованості соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Практичне значення отриманих результатів полягає у створенні й упровадженні в практику підготовки майбутніх учителів початкової школи діагностичного інструментарію та науково-методичного забезпечення, що включає авторський спецкурс «Формування соціокультурної компетентності майбутнього вчителя» та навчально-методичні рекомендації для викладачів щодо особливостей формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки; ситуаційні задачі; завдання для самостійної роботи; доповнення змісту фахових дисциплін за напрямом підготовки 013 «Початкова освіта»: «Основи педагогіки», «Соціальна педагогіка», «Педагогічні технології в початковій школі», «Соціальна психологія», «Іноземна мова».

Розроблені теоретичні та методичні матеріали можуть використовуватися в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи, а також у системі післядипломної освіти на курсах підвищення кваліфікації вчителів початкової школи з метою вдосконалення знань і практичних умінь, навичок щодо відповідальної та конструктивної взаємодії в соціокультурному суспільстві; під час написання курсових, магістерських робіт студентами та слухачами, розробки навчально-методичних посібників науково-педагогічними працівниками; вченими для підготовки наукових публікацій.

Основні положення та результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка про впровадження № 07-10/688 від 27.04.2018 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка про впровадження № 32/18 від 27.04.2018 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (довідка про впровадження № 01-13/329 від 02.05.2018 р.), Державного вищого навчального закладу «Криворізький державний педагогічний університет» (довідка про впровадження № 09/1-206/3 від 18.05.2018 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка про впровадження № 22 від 15.05.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, одержані автором самостійно. У спільних публікаціях з автором: [1] – обґрунтовано сутність професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах становлення нової української школи; [5] – розкрито соціокультурний аспект професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи; [8] – висвітлено складові соціокультурної компетентності

майбутніх учителів початкової школи та особливості їх формування у процесі фахової підготовки.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня:

– *міжнародних*: «Модернізація педагогічної освіти: виклики ХХІ століття» (Київ, 2016), «Педагогічні ідеї Софії Русової у контексті сучасної освіти» (Чернігів, 2016), «Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти» (Київ, 2016), «Проблеми фахової підготовки вчителя початкової школи в контексті становлення нової української школи» (Київ, 2016), «Психологія і педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання ХХІ століття» (Харків, 2016), «Формування особистості в багатоступеневій освіті: досвід, реалії, перспективи» (Умань, 2017);

– *всеукраїнських*: «Сучасні проблеми підготовки вчителя та його професійного удосконалення» (Чернігів, 2015), «Компетентнісно-орієнтовані педагогічні технології у початковій освіті» (Рівне, 2017), «Наступність дошкільної та початкової освіти в контексті соціальної мобільності» (Львів, 2017), «Реалії та перспективи євроінтеграційного розвитку післядипломної педагогічної освіти України» (Ужгород, 2016), «Реформування системи освіти в Україні, імплементація громадянських цінностей» (Київ, 2015).

Публікації. Основні результати дисертації відображено в 17 публікаціях, серед них: 5 статей у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук (із них 1 у виданні України, що включене до міжнародних наукометричних баз), 1 стаття в науковому періодичному іноземному виданні, 9 статей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та інших виданнях, 1 навчально-методичний посібник, 1 колективна монографія.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (332 найменування, серед них іноземною мовою – 11 найменувань). Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 310 сторінок, зокрема, 193 сторінки основного тексту. Дисертація містить 4 таблиці та 9 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність та доцільність дослідження обраної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення, висновки про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – **«Теоретичні засади формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки»** – проаналізовано стан розробленості досліджуваної проблеми, конкретизовано такі основні поняття дослідження, як «компетентність», «соціокультурна компетентність майбутніх учителів початкової школи»; обґрунтовано функції соціокультурної компетентності вчителя початкової

школи; запропоновано структурні компоненти соціокультурної компетентності; розкрито сутність та зміст соціокультурної компетентності вчителя початкової школи.

Аналіз історичного контексту підготовки майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності дає висновок стосовно глибокої розробленості питань щодо розвитку особистості вчителя (В. Андрущенко, І. Бех, В. Бондар, В. Лозова, Н. Ничкало та ін.), історії розвитку вітчизняного та світового досвіду підготовки майбутнього вчителя (Л. Вовк, В. Вихрущ, М. Євтух, Н. Дем'яненко, М. Кларін, С. Нікітчина та ін.), сутності педагогічних нововведень у вищій освіті та розробки оновленого змісту педагогічної освіти (І. Зязюн, М. Василенко, М. Євтух, О. Дубасенюк, С. Сисоєва та ін.), формування професійних компетенцій майбутнього вчителя (П. Гусак, М. Носко, В. Петрук, Л. Хоружа та ін.); підготовки майбутніх учителів початкової школи (Н. Бахмут, Н. Гордуз, В. Желанова, С. Мартиненко, О. Матвієнко С. Стрілець, та ін.).

Спільним для усіх є тлумачення навчальної компетентності як набутої характеристики особистості під час навчання, зокрема майбутніх учителів початкової школи, що поділяється на особистісно-професійну та функціональну й характеризується успішною реалізацією здобутих знань і вмінь у практичній діяльності.

Особистісно-професійна складова навчання майбутніх учителів початкової школи формується під час опанування ними змісту певної навчальної програми у педагогічних закладах вищої освіти та характеризується усвідомленням ними «способу комунікації» в педагогічній системі. Функціональна складова (загальногалузєва) формується під час розв'язання майбутніми вчителями початкової школи соціальної проблеми з актуальних професійних соціокультурних, навчально-виховних, соціокомунікативних питань та розкривається через їхню мета-, транс-, над-, міжпредметну діяльність.

Основний акцент у цьому розділі зроблено на тому, що в умовах євроінтеграційних процесів, які охоплюють різні сфери життя суспільства, науковці-освітяни чітко усвідомлюють необхідність коригування цілей професійної освіти, яка має мати соціокультурну спрямованість і формувати відповідну компетентність у майбутніх учителів Нової української школи.

Професійна діяльність сучасного вчителя початкової школи багатофункціональна, полізмістовна й інтернаціональна за своєю суттю.

Аналізуючи складові основного поняття «соціокультурна компетентність» – «соціальний» і «культурний», – встановлено, що взаємодія багатоманітних соціальних спільнот залежить від рівня культури, корелюється нею, однак при цьому кожен з учасників будь-якої спільноти має власний духовний світ, за допомогою якого поширює та поглиблює свою й загальнолюдську культуру.

Соціокультурну компетентність майбутнього вчителя початкової школи ми тлумачимо як його інтеграційну особистісно-професійну якість, що

забезпечує ефективну взаємодію з представниками інших соціокультурних середовищ (дітьми, батьками, педагогами тощо) й спрямована на створення умов для їх успішного входження в динамічний соціокультурний простір, самовизначення та самореалізацію в ньому.

Позиціонуючи соціокультурну компетентність учителя початкової школи як складне особистісне утворення, ми визначили такі її компоненти.

Аксіологічний компонент передбачає усвідомлення та сприйняття майбутніми вчителями початкової школи загальнокультурних цінностей та володіння методами встановлення ціннісних суб'єкт-суб'єктних відносин в освітньому процесі; наявність позитивного досвіду педагогічної діяльності в соціокультурному середовищі, дотримання моральних та національно-культурних норм життя в суспільстві.

Когнітивний компонент полягає у володінні майбутніми вчителями початкової школи системою знань у галузі професійної діяльності та сфері педагогічного спілкування з урахуванням інтегративного елемента; фонові знання, пов'язані з професійною та повсякденною діяльністю, наявності знань з теорії пізнання довкілля й самого себе.

Комунікативний компонент передбачає опанування та використання досвіду діяльності (оволодіння креативним мисленням та наявність практичного досвіду, що необхідні для майбутньої професійної діяльності, позитивної взаємодії із представниками різних культур), відображає сформованість умінь та навичок адекватної поведінки в соціокультурному суспільстві, знання про процес спілкування, розвиток комунікаційних умінь, володіння технікою й засобами вербальної та невербальної комунікації, вміння чітко викладати та висловлювати свої думки й переконувати.

Прогностичний компонент полягає у впровадженні досвіду діагностичної діяльності, вмінні здійснювати прогнозування, формулювати мету педагогічної діяльності, аналізувати досвід власної прогностичної діяльності.

Головний акцент у цьому розділі зроблено на тому, що основними функціями соціокультурної компетентності вчителя початкової школи є: соціальна, культурна, комунікативна, інтерактивна, фасилітативна, рефлексивна, перцептивна.

У другому розділі – **«Організаційно-методичні засади формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки»** – обґрунтовано педагогічні умови, зміст, форми і методи формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки; розроблено організаційно-педагогічну модель формування цієї компетентності; здійснено відбір змісту фахових дисциплін для формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Огляд сучасних освітніх парадигм (знаннева, культурологічна, гуманістична, гуманітарна) дав підстави для визначення теоретико-методологічних основ щодо реалізації процесу формування соціокультурної

компетентності майбутніх учителів початкової школи на основі системного, культурологічного, особистісно орієнтованого, міждисциплінарного, компетентнісно-діяльнісного та аксіологічного підходів.

Аналіз педагогічних принципів формування соціокультурної компетентності вказує на необхідність доповнення загальнодидактичних принципів спеціальними: поважного ставлення до особистості; створення толерантної атмосфери під час педагогічного процесу; діалогічності та співпраці; тематичної різноманітності змісту навчального матеріалу; інтерактивності; інтегративності; ситуативності; полікультурності.

Схарактеризовані цілі, принципи, зміст, методи, форми і засоби формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки сприяли визначенню критеріїв, рівнів (низького, середнього та високого) та показників сформованості соціокультурної компетентності: ціннісно-мотиваційний (показник підготовленості до співпраці з представниками інших культур на основі міжкультурної толерантності); когнітивний (показник якості знань: повнота, оперативність, гнучкість); діяльнісно-практичний (показник здатності майбутнього вчителя початкової школи адаптуватися до соціокультурного середовища в професійній сфері, спроможність співпрацювати з представниками інших культур на основі міжкультурної толерантності); рефлексивно-саморегулятивний (показник ціннісного ставлення до взаємодії на засадах міжкультурної толерантності).

Теоретично обґрунтовано й розроблено зміст організаційно-педагогічної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки (рис. 1).

Організаційно-педагогічна модель зорієнтована на досягнення мети – сформуванню соціокультурну компетентність, що включає готовність та спроможність майбутнього вчителя початкової школи організувати професійну взаємодію на основі соціокультурної толерантності. У процесі розроблення моделі спроектовано та теоретично обґрунтовано етапи формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки: мотиваційно-когнітивний (формування мотивації, позитивного ставлення до вивчення навчального матеріалу, а також висунення спільних цілей щодо здобуття необхідних знань, умінь і навичок організації професійної взаємодії з представниками інших культур на основі соціокультурної толерантності); операційно-діяльнісний (здобуття нових знань щодо здійснення соціокультурної діяльності вчителя, формування вмій та навичок співпраці з представниками інших культур, урегулювання конфліктних ситуацій на основі взаємоповаги, набуття досвіду міжкультурної толерантності); результативно-коригувальний (оцінювання й коригування отриманих результатів, усвідомлення цінності набутого професійно-педагогічного досвіду соціокультурної діяльності).

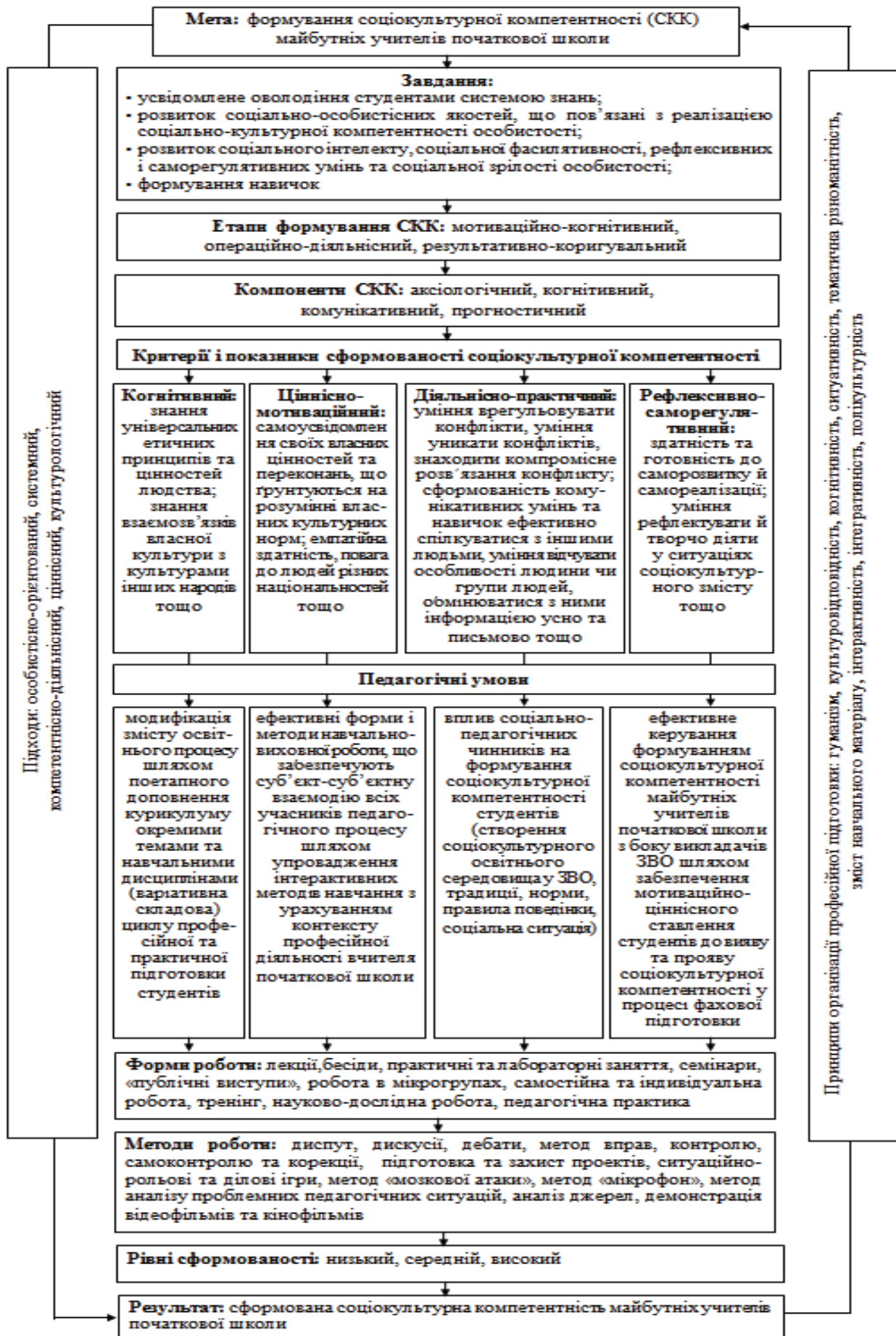

Рис. 1. Організаційно-педагогічна модель формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки

На кожному етапі виокремлено цілі, зміст, форми, методи та засоби формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки, що сприяло ефективному опануванню студентами нових знань та вмінь, підвищенню мотивації щодо керованості освітнім процесом.

До необхідних і достатніх педагогічних умов формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки відносяться: модифікація змісту навчально-виховного процесу, шляхом поетапного доповнення курикулуму окремими темами модулів й навчальними дисциплінами (варіативна складова) циклу професійної та практичної підготовки студентів; впровадження інтерактивних методів навчання з урахуванням контексту професійної діяльності вчителя початкової школи в умовах соціокультурного середовища; навчально-виховне середовище закладу вищої освіти (традиції, норми, правила поведінки); забезпечення мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до прояву соціокультурної компетентності у процесі фахової підготовки.

У третьому розділі – **«Експериментальне дослідження процесу формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки»** – розкрито критерії, показники та рівні сформованості соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи; висвітлено етапи та методику педагогічного експерименту, проаналізовано результати експериментальної роботи.

Здійснення науково-методичного супроводу впровадження розробленої організаційно-педагогічної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх вчителів початкової школи у процесі фахової підготовки дозволило спрямувати експериментальну роботу на позиціонування аксіологічного, когнітивного, комунікаційного та прогностичного компонентів соціокультурної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

На *мотиваційно-когнітивному* етапі робота з майбутніми педагогами була спрямована на формування позитивної мотивації до оволодіння соціокультурною компетентністю шляхом проведення інтерактивних лекцій, дискусій, бесід, а саме: «Соціокультурна компетентність учителя: вимога сьогодення чи необхідність», «Права дитини та їх захист»; дискусій «Як знайти вихід з конфліктної ситуації?», «Як керувати своїми почуттями і вчинками?»; вирішення складних і конфліктних «життєвих» соціально-педагогічних ситуацій, що виникли в групі або в процесі відвідування освітніх закладів; за матеріалами публікацій у періодичних виданнях; перегляду телепередач тощо. При цьому акцентували увагу студентів на соціалізувальній функції педагогічної діяльності, що передбачає таку цільову орієнтацію учнів: надання зразків гуманістичних взаємин, стимулювання бажання та здібностей використовувати, зберігати та примножувати морально-духовні цінності; забезпечення оптимального входження дитини в соціум зі збереженням своєї індивідуальності.

Із викладачами фахових дисциплін на засіданнях кафедр проводилась роз'яснювальна робота щодо значимості соціокультурної компетентності для сучасного вчителя початкової школи, акцентувалась увага на необхідності виокремлення цих питань під час аудиторних і позааудиторних занять.

На *операційно-діяльнісному етапі* науково-методичний супровід був реалізований шляхом збагачення змісту фахових навчальних дисциплін теоретичними питаннями про сутність, змістову наповненість, місце та значення соціокультурної компетентності для майбутньої професійно-педагогічної діяльності; впровадження авторського спецкурсу «Формування соціокультурної компетентності майбутнього вчителя».

Результативно-коригувальний етап формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи здійснювався в останні два місяці (квітень-червень) навчального року. Основна його мета полягала в залученні студентів до процесу міжкультурної комунікації. Для досягнення цієї мети нами ставилися такі завдання: самостійна робота студентів із різними джерелами інформації; вдосконалення вмінь опрацьовувати отриману інформацію для цілей міжкультурного спілкування; аналіз та оцінювання якості власної соціокультурної компетентності. Важливе значення для вдосконалення соціокультурної компетентності на цьому етапі мали реферати, в яких узагальнювалася робота студентів з пошуку соціокультурної інформації впродовж усього року. Кожна група обирала тему відповідно до своїх інтересів, але в той же час пов'язану з навчальною тематикою (наприклад: «Мова жестів в Україні та в англійських країнах», «Етикет мовного спілкування», «Англійські й американські сімейні традиції», «Освіта в Україні та в країнах досліджуваної мови», «Англійські й американські свята», «Особливості національної психології різних народів» тощо).

Отриману інформацію студенти застосовували в соціокультурних етюдах та рольових іграх, у ході яких здійснювали моделювання ситуації міжкультурного спілкування, а так само в умовах реального спілкування з носіями мови, зокрема, із застосуванням телекомунікаційних мереж. При цьому кожний студент обирав позицію суб'єкта, який виконує самостійну роль, а це викликає підвищений інтерес та сприяє формуванню внутрішньої мотивації до навчальної діяльності. Змінювалася й цільова спрямованість навчальної інформації, оскільки студенти усвідомлювали її необхідність для вирішення майбутніх професійних завдань. Це сприяло усвідомленню ними кінцевої мети навчання й розвитку потреби в самоосвіті й рефлексії.

Для оцінювання результатів роботи з формування соціокультурної компетентності студентів був застосований дослідницький інструментарій та логічно структуровані анкети, що використовувалися у ході констатувального зрізу на мотиваційно-когнітивному етапі, із внесеними до її змісту доповненнями, а також інтерв'юванням та опитуванням респондентів.

На основі порівняльних даних розподілу студентів експериментальної та контрольної груп за рівнем сформованості соціокультурної компетентності у майбутніх учителів початкової школи на контрольному етапі експерименту

(табл. 1), визначено зрушення у показниках сформованості високого рівня соціокультурної компетентності за когнітивним критерієм з 18 % до 61 %, натомість змінилася кількість студентів із низьким показником сформованості цього критерію: в ході констатувального зрізу – 7 %, а після контрольного – 1 %. Середній рівень сформованості соціокультурної компетентності студентів за цим критерієм зменшився з 12 % до 8 %.

Позитивні зміни спостерігаються в даних сформованості соціокультурної компетентності студентів за ціннісно-мотиваційним критерієм: зменшився рівень низького показника: з 8 % у ході констатувального зрізу до 2 % після контрольного; середній рівень зменшився від 12 % до 8 %. Вагомі зміни у показниках спостерігаються також у студентів з високим рівнем сформованості соціокультурної компетентності за ціннісно-мотиваційним критерієм: з 3 % до 13 %.

У показниках високого рівня сформованості соціокультурної компетентності студентів ЕГ за діяльнісно-практичним критерієм простежуються найбільш вагомі зрушення: на констатувальному 0 % – на контрольному 2 %; середнього рівня з 6 % до 14 %; значно зменшився показник низького рівня: 17 % – 7 %.

Таблиця 1

Порівняльні дані розподілу студентів
експериментальної та контрольної груп за рівнем сформованості
соціокультурної компетентності у майбутніх учителів початкової школи
після проведення педагогічного експерименту

Групи	Рівень сформованості компетентності						λ-критерій Колмогорова-Смирнова	
	Частоти			%			λ _{сп}	λ _{кр}
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий		
Когнітивний критерій								
КГ	9	8	1	50	44	6	0,621717	1,35
ЕГ	1	8	14	4	35	61	1,47442	1,36
Ціннісно-мотиваційний критерій								
КГ	4	6	8	22	33	45	0,997818	1,35
ЕГ	2	8	13	9	35	56	1,47442	1,36
Діяльнісно-практичний критерій								
КГ	10	7	1	56	39	6	0,58334	1,35
ЕГ	7	14	2	30	61	9	1,47442	1,36
Рефлексивно-саморегулятивний критерій								
КГ	9	7	2	50	39	11	0,214915	1,35
ЕГ	6	14	3	26	61	13	0,589768	1,36

Спостерігаємо також позитивні зрушення в показниках сформованості соціокультурної компетентності студентів ЕГ за рефлексивно-саморегулятивним критерієм: після контрольного зрізу зменшилася кількість студентів з низьким рівнем сформованості соціокультурної компетентності: 10 % після контрольного зрізу, 6 % у ході констатувального; кількість студентів з середнім рівнем сформованості соціокультурної компетентності студентів збільшилася з 12 % до 14 %, а з високим рівнем – 1 % у ході констатувального та вже 3 % після зрізу контрольного.

Таким чином, результати підсумкового діагностичного зрізу свідчать про значні відмінності в рівнях сформованості соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи: значно зменшився рівень сформованості з низьким показником та збільшилися показники середнього та високого рівнів сформованості соціокультурної компетентності.

Отже, одержані результати педагогічного експерименту переконливо доводять про ефективність створеної та експериментально перевіреної організаційно-педагогічної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки.

ВИСНОВКИ

У дисертації висвітлені результати теоретичного обґрунтування та практичного розв'язання наукового завдання з формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки. Узагальнення результатів дисертаційного дослідження дозволило зробити відповідні висновки:

1. Проаналізувавши стан розробленості проблеми формування соціокультурної компетентності майбутнього вчителя початкової школи у педагогічній теорії й практиці та окресливши вектори подальшого наукового обґрунтування було з'ясовано, що проблема соціокультурної освіти як окрема галузь людського пізнання почала широко аналізуватися науковою спільнотою впродовж останньої чверті ХХ століття, хоча питання економічної та соціальної нерівності, віросповідання, терпимості, рівності громадянських прав для всіх, подолання расизму, сегрегації та дискримінації окремих етнічних груп тощо хвилювали людство здавна.

У процесі дослідження виявлені нові аспекти проблеми соціокультурної підготовки майбутніх учителів початкової школи, викликані загостренням давніх та виникненням нових конфліктів (на етнічному, релігійному, політичному, економічному, мовному ґрунті тощо) в мультикультурному соціумі, що пов'язані із загальним розвитком демократичних процесів у світі, з громадським рухом за права людини, з усвідомленням особистістю власної гідності й потреби мати внутрішню свободу та зовнішні можливості для самореалізації особистості.

2. У дисертаційному дослідженні обґрунтовано понятійно-категоріальний апарат дослідження. *Соціокультурну компетентність*

майбутнього вчителя початкової школи ми розглядаємо як його інтеграційну особистісно-професійну якість, що забезпечує ефективну взаємодію з представниками різних соціокультурних груп, національностей, релігійних конфесій (дітьми, батьками, педагогами тощо) й спрямована на створення умов для їх успішного входження в динамічний соціокультурний простір, самовизначення та самореалізацію в ньому.

Ґрунтуючись на теоретичних поглядах про те, що властивості особистості ніяк не можна звести до її індивідуальної своєрідності, і тому вони містять і загальне, й особливе та одиничне, ми аналізуємо структуру особистості майбутнього вчителя початкової школи з погляду виокремлення в ній трьох основних компонентів: соціокультурного, професійного, індивідуально-особистісного.

3. Розглядаючи соціокультурну компетентність учителя початкової школи як складне особистісне утворення, ми визначили такі її компоненти: *аксіологічний, когнітивний, комунікативний, прогностичний*.

Визначено критерії та показники сформованості соціокультурної компетентності: ціннісно-мотиваційний (показник – готовність до співпраці з представниками інших культур на засадах соціокультурної толерантності); когнітивний (показник – якість знань: повнота, оперативність, гнучкість); діяльнісно-практичний (показник – здатність адаптуватись до соціокультурного середовища в професійній сфері, спроможність співпрацювати з представниками інших культур на основі соціокультурної толерантності); рефлексивно-саморегулятивний (показник – ціннісне ставлення до взаємодії з представниками інших культур на засадах соціокультурної толерантності, здатності до рефлексії).

Визначено три рівні сформованості соціокультурної компетентності (низький, середній, високий) за обраними критеріями.

4. У ході виконання дослідження обґрунтовано, розроблено, впроваджено та експериментально перевірено організаційно-педагогічну модель формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки.

У структурі моделі виокремлено такі складові: *теоретико-методологічна* – відображає мету, завдання, наукові підходи та принципи процесу формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи; *організаційно-змістова* – забезпечує розкриття мети та змісту етапів формування соціокультурної компетентності: мотиваційно-когнітивний, операційно-діяльнісний, результативно-коригувальний; *процесуально-діяльнісна* – розкриває зміст дисциплін, форми, методи, педагогічні умови та засоби формування соціокультурної компетентності студентів; *оцінно-результативна* – висвітлює компоненти, критерії, показники, рівні та результат формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки.

5. Ефективність створеної нами організаційно-педагогічної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки була підтверджена результатами контрольного зрізу, аналіз яких засвідчив істотні позитивні зрушення щодо рівня сформованості соціокультурної компетентності респондентів експериментальної групи в порівнянні з контрольною.

Перевірка достовірності відмінностей результатів дослідження контрольної та експериментальної групи здійснювалася із застосуванням критерію Колмогорова-Смірнова з метою обґрунтування вірогідності отриманих результатів

Подальшої наукової розробки потребують напрями дослідження, пов'язані зі створенням і технологічним забезпеченням функціонування багаторівневої системи соціокультурної освіти майбутніх учителів початкової школи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дослідження

1. Дідур Н. А., Матвієнко О. В. Тенденції модернізації соціокультурної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Innovative processes in education* : Collective monograph. АМЕЕТ Sp. z o.o., Lodz, Poland, 2017. Р. 103 – 117.

2. Дідур Н. А. Тенденції процесу професійної підготовки вчителя початкової школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. Чернігів : ЧНПУ, 2016. Вип. 135. С. 87 – 92.

3. Дідур Н. А. Сутність соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у контексті компетентнісного підходу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. – Випуск 55 : збірник наукових праць / за науковою ред. акад. В. І. Бондаря; Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 75 – 80.

4. Дідур Н. А. Форми та методи формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання*. – Випуск 28 : збірник наукових праць / за науковою ред. академіка В. І. Бондаря. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 49 – 55.

5. Didur N., Matviienko O. The Modern Condition of Forming Sociocultural Competence in Future Elementary School Teachers. *Intellectual Archive, Volume 6, Number 6, November / December 2017*. PP. 103 – 112.

6. Дідур Н. А. Модель формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. Чернігів : ЧНПУ, 2018. Вип. 151. С. 248 – 253.

7. Дідур Н. А. Методика формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон : Херсонський державний університет, 2018. Випуск LXXXII. Том 1. С. 112 – 117.

8. Дідур Н. А., Матвієнко О. В. Соціокультурна компетентність як складова професійної готовності майбутнього вчителя : навч.-метод. посібник. Івано-Франківськ : НАІР, 2017. 136 с.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Дідур Н. А. Компетентнісний підхід в системі професійної освіти. *Формування державної освітньої політики : філософські, теоретичні та прикладні аспекти* : матеріали II Міжнарод. науково-практ. конф. Київ, 2016. С. 160 – 169.

10. Дідур Н. А. Складові соціокультурної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Психологія і педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття* : Зб. тез Міжнарод. науково-практ. конф. : (м. Харків, 9 – 10 листопада 2016 року). Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2016. С. 57 – 60.

11. Дідур Н. А. Соціокультурна компетентність вчителя початкової школи як складова його професійної компетентності. *Проблеми фахової підготовки вчителя початкової школи в контексті становлення нової української школи* : Зб. тез Міжнарод. науково-практ. конф. : (м. Київ, 2 грудня 2016 року). Івано-Франківськ : НАІР, 2017. С. 56 – 60.

12. Didur N. Pedagogical thinking of a teacher as a psychological and pedagogical problem. *Economics, management, law : problems of establishing and transformation* : collection of scientific articles. Al Ghurair Printing and Publishing LLC, Dubai, UAE, 2016. P. 366 – 370.

13. Didur N. Facilitation as a form primary school teacher's professional self – appraisal. *Economics, management, law : socio-economic aspects of development* : collection of scientific articles vol. 2. Edizioni Magi, Roma, Italy, 2016. P. 216 – 219.

14. Дідур Н. А. Соціокультурні аспекти становлення особистості майбутнього вчителя початкової школи у процесі фахової підготовки. *Формування особистості в багатоступеневій системі освіти: досвід, реалії, перспективи* : матеріали Міжнарод. науково-практ. конф. : (м. Умань, 27 – 28 вересня 2017 року). Умань, 2017. С. 37 – 43.

15. Дідур Н. А. Тенденції модернізації соціокультурної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *International research and practice conference «Modern methods, innovations and operational experience in the field of*

psychology and pedagogics»: Conference proceedings, October 20 – 21, 2017. Lublin : Izdawnictwo «Baltija Publishing». P. 51 – 54.

16. Дідур Н. А. Професійна компетентність майбутнього вчителя початкової школи в контексті соціальної мобільності. *Наступність дошкільної та початкової освіти в контексті соціальної мобільності*: матеріали теоретико-практичного семінару, 20 січня 2017 р. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. С. 72 – 76.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

17. Дідур Н. А. Методика формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі психолого-педагогічної підготовки. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 15 (58)*. Рівне : РДГУ, 2017. С. 133 – 137.

АНОТАЦІЇ

Дідур Н. А. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Чернігів, 2018.

У дисертаційній роботі висвітлено окремі аспекти проблеми формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки: виявлено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови, що мають вплив на формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки (поступове доповнення навчальних планів окремими темами та навчальними дисциплінами (варіативна складова) циклу професійної та практичної підготовки студентів; упровадження інтерактивних методів навчання з урахуванням контексту професійної діяльності вчителя початкової школи; освітнє середовище (традиції, норми, правила поведінки, соціальна ситуація); забезпечення мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до виявлення і прояву соціокультурної компетентності у процесі фахової підготовки та модель її реалізації, що містить такі складники: мета, завдання, підходи, принципи, форми, методи, стадії формування, критерії, показники, рівні сформованості соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Визначено, що структуру соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи становлять когнітивний, аксіологічний комунікативний та прогностичний компоненти. Сформованість соціокультурної

компетентності майбутніх учителів початкової школи визначається високим, середнім та низьким рівнями за певними показниками. У процесі експериментального дослідження доведено ефективність створеної організаційно-педагогічної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, учитель початкової школи, фахова підготовка, формування соціокультурної компетентності.

Дидур Н. А. Формирование социокультурной компетентности будущих учителей начальной школы в процессе профессиональной подготовки. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный университет «Черниговский коллегіум» имени Т. Г. Шевченко, Чернигов, 2018.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и представлено новое решение проблемы формирования социокультурной компетентности будущих учителей начальной школы в учебно-воспитательном процессе высших учебных заведений образования. На основании анализа исследований по проблеме формирования социокультурной компетентности будущих учителей начальной школы установлены пути педагогического влияния на этот процесс в пределах профессиональной подготовки студентов в университете. Представлено авторское толкование понятия «социокультурная компетентность», которое рассматривается как интегративное личностное новобразование, что объединяет знания, умения, навыки и личные качества будущего учителя начальной школы, которые влияют на позитивное взаимодействие, взаимообогащение и вхождение в мировой культурный контекст детей младшего школьного возраста.

Процесс формирования социокультурной компетентности будущих учителей начальной школы стал эффективным благодаря реализации совокупности педагогических условий: постепенное дополнение учебных планов специальными темами и учебными дисциплинами (вариативная часть) циклов профессиональной и практической подготовки студентов; внедрение и применение интерактивных методов обучения с учетом особенностей профессиональной деятельности учителя начальной школы; учебно-воспитательное пространство высших учебных заведений образования (традиции, нормы, правила поведения, социальная ситуация); обеспечение мотивационно-ценностного отношения студентов к проявлению социокультурной компетентности в процессе профессиональной подготовки. Некоторые педагогические условия действуют в учебном процессе в комплексе и влияют на формирование всех компонентов социокультурной компетентности.

В ходе исследования создана организационно-педагогическая модель формирования социокультурной компетентности будущих учителей начальной школы в процессе профессиональной подготовки, которая предусматривает такие составляющие части: цель, принципы, подходы, компоненты, критерии и показатели, уровня сформированности социокультурной компетентности, результат и педагогические условия, которые обеспечивают действенность модели. Активное применение интерактивных форм и методов обучения в профессиональной подготовке будущих учителей начальной школы способствует лучшему усвоению студентами умений и навыков, индивидуализации и дифференциации обучения, повышению объективности при контроле знаний. Инновационные методы (индивидуально-творческие проекты; репродуктивные и творческие упражнения), формы (интегрированные лекции, семинары-презентации, семинары-викторины; деловые игры, «круглые столы», брейн-ринги; занятия-экскурсии, занятия-путешествия; мультимедийные маршруты-экскурсии и тому подобное) сделали возможной реализацию педагогических условий, что содействовало активизации процесса формирования социокультурной компетентности будущих учителей начальной школы и обеспечению его эффективности.

Ключевые слова: социокультурная компетентность, учитель начальной школы, профессиональная подготовка, формирование социокультурной компетентности.

Didur N. A. Formation of sociocultural competence of future elementary school teachers in the process of professional training. – Manuscript of the qualification scientific work. – Qualifying Scientific Paper on the Rights of a Manuscript.

The Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences (doctor of philosophy) in the specialty 13.00.04 "Theory and methods of vocational education". – National University "Chernihiv Collegium" named after T. G. Shevchenko, Chernihiv, 2018.

The Dissertation is devoted to the problem of formation of sociocultural competence of elementary school future teachers in the process of professional training. The pedagogical conditions for forming the sociocultural competence of future elementary school teachers in the process of professional training (phased supplementation of the curriculum by separate subjects and educational disciplines (variational component) of the cycle of professional and practical training of students are revealed and theoretically substantiated; implementation of interactive teaching methods taking into account the context of the professional activity of the elementary school teacher; educational environment (traditions, norms, rules of conduct, social situation); provision of the attitude of motives and values towards the identification and manifestation of socio-cultural competence in the process of professional training and the model of its implementation, containing the following components: purpose,

tasks, approaches, principles, forms, methods, stages of formation, criteria, indicators, levels of formation of sociocultural competence of elementary school future teachers.

It is determined that the structure of sociocultural competence of future primary school teachers is cognitive, motivational, reflexive and communicative components. The formation of sociocultural competence of future primary school teachers is determined by high, medium and low levels according to certain indicators. In the process of experimental research the efficiency of the developed organizational and pedagogical model of formation of socio-cultural competence of elementary school future teachers in the process of professional training has been proved.

Key words: sociocultural competence, elementary school teacher, vocational training, formation of socio-cultural competence.

Підписано до друку 22.12.2018 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 0105.

Віддруковано ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4079 від 1 червня 2011 року

14035, м. Чернігів, вул. Станіславського, 40
Тел. (0462) 972-664